

Handläggare
Ann-Charlotte Backlund
Telefon: 31 560

Till
Kulturnämnden

Svar på motion om uppmärksammande av allmän och lika rösträtt för kvinnor och män i de kommunala valen

Förvaltningens förslag till beslut

Att som svar på motionen överlämna och återropa detta tjänsteutlåtande.

Robert Olsson
Kulturdirektör

Lennart Ploom
Stadsarkivarie

Sammanfattning

Margareta Björk (M) har inkommit med en motion om att kommunstyrelsen ges uppdrag att anvisa medel till ett uppmärksammande av den allmänna och lika rösträttens införande för män och kvinnor i de kommunala valen efter ett riksdagsbeslut 1918.

Stadsarkivet och Kulturförvaltningen instämmer i vikten av att den allmänna och lika rösträtten belyses på olika sätt och att resurser avsätts till detta. Förvaltningarna föreslår att man koncentrerar uppmärksammandet till sensvåren 2019 med början 1 april då det är 100 år sedan den nya stadsfullmäktige tillträdde. Fokus på firandet bör ligga på de 15 kvinnor som då valdes in i fullmäktige.

Ärendet

Margareta Björk (M) har inkommit med en motion om att kommunstyrelsen ges uppdrag att anvisa medel till ett uppmärksammande av den allmänna och lika rösträttens införande för män och kvinnor i de kommunala valen efter ett riksdagsbeslut 1918. Som en inspiration till ett jubileum nämner motionären firandet av Kommunfullmäktiges 150 år 2013, som samordnades av

Stadsarkivet. Jubileet resulterade i seminarier, en särskild webbsida och att källmaterial lyftes fram som idag återfinns i Stockholmskällan.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts gemensamt av Stadsarkivet och Kulturförvaltningen, avdelningen Stadsmuseet, Medeltidsmuseet och Stockholmia.

Bakgrund

I och med kommunalvalet i mars 1919 fick kvinnor på bred front möjlighet att rösta och i högre grad än tidigare kunde ta kvinnor också ta säte i stadens högsta beslutande församling - det vill säga stadsfullmäktige (sedan 1970 kommunfullmäktige).

I och med kommunalvalet i mars 1919 ökade också antalet i den manliga valmanskåren betydligt, med 17691 personer, från 95528 till 113219 personer. Det totala antalet röstberättigade var 1919 268989 personer.

Här kan det vara lämpligt att kort beskriva vilka förändringar som blev verklighet genom lagen från den 23 december 1918. Lagen stadgade lika kommunal rösträtt för varje i kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som fyllt 23 år och ej var omyndig eller i konkurstillstånd, ej var av fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning, ej häftade för samtliga de tre senaste årens förfallna kommunalutskylder och ej uteslutits genom ådömd straffpåföljd. Vidare gavs ändrade föreskrifter om röstlängdens upprättande och om sättet för stadsfullmäktigevalens anordnande samt vidgades bestämmelsen om 2/3 majoritet för vissa beslut av ekonomisk innebörd.

Lagen innebar att antalet kvinnor ökade kraftigt både i valmanskåren (vissa kvinnor som betalade skatt hade ingått i valmanskåren sedan starten 1863) och i stadsfullmäktige (kvinnor blev första gången valbara till stadsfullmäktige i och med kommunalvalet 1910). Så här ser statistiken för åren 1909 till 1919 ut:

År	Röstberätt. kvinnor	Röstberätt Totalt	Kv. i stadsfull (tot 100)
1909	2315 (avl. röstsedlar)	23578 (avl. röstsedlar)	0
1910	21486	107982	2
1911	22868	107871	5
1912	25730	111078	7
1913	28516	119649	7
1914	Inget kommunalval		
1915	32538	128149	5
1916	Inget kommunalval		
1917	35569	136522	6
1918	Inget kommunalval		
1919	155770	268989	15

Val till stadens fem valkretsar våren 1919 ägde rum under fem dagar, nämligen den 14, 19, 21, 26 och 28 mars 1919.

Tjänstgöringstiden för de avgående fullmäktige avslutades den 31 mars 1919 och det nya stadsfullmäktige påbörjade sitt arbete den 1 april 1919.

Förvaltningarnas synpunkter och förslag

Stadsarkivet och Kulturförvaltningen instämmer i vikten av att den allmänna och lika rösträtten belyses på olika sätt och att resurser avsätts till detta.

Det är utifrån ovanstående förutsättningar lämpligt att förlägga ett uppmärksammande av denna historiska förändring av stadsfullmäktige i Stockholm till våren 2019 och då särskilt till månaderna mars och april. De aktiviteter som då genomförs kan samtidigt fungera som startpunkt för firandet på nationell nivå av den allmänna rösträttens införande under åren 1918 till 1921.

Av särskilt intresse i detta fall är den grupp av kvinnor som intog de femton platserna i stadsfullmäktige den 1 april 1919. De var inte de första kvinnorna i stadsfullmäktige (först var Gertrud Månsson och Valfrid Palmgren år 1910) men de var den första gruppen av kvinnor i fullmäktigeförsamlingen som valts av en valmanskår baserad på principen om allmän och lika rösträtt. Det finns genom de tryckta handlingarna från stadsfullmäktige (i sin helhet digitaliserade av Stadsarkivet) stora möjligheter att följa dessa kvinnors politiska gärning under deras tid i Stadshuset.

De femton kvinnorna i stadsfullmäktige 1919 var:*Första valkretsen:*

Fru Elin Josefina Lindley (född Jonsson) - vald på 4 år för
Arbetarepartiet (1873-1946)

Fru Emilia Augusta Clementina Broomée (född Lothigius) - vald
på 2 år för De frisinnade (1866-1925)

Bryggeriarbeterskan Helena A. J. Stålander - vald på 2 år för
Arbetarepartiet (1886-1971)

Fru Laura Elisabeth Östman-Sundstrand - vald på 2 år för De
borgerliga (1869-1933)

Andra valkretsen:

Hembiträdet Hanna Kristina Grönwall - vald på 4 år för
Arbetarepartiet (1879-1953)

Stadsfullmäktigen Anna Jakobina Johanna Lindhagen - vald på 2
år för Arbetarepartiet (1870-1941)

Juris kandidaten Mathilda Staël von Holstein - vald på 2 år De
frisinnade (1873-1953)

Fru Gertrud Törnell - vald på 2 år för De borgerliga (1864-1945)

Tredje valkretsen

Stadsfullmäktigen Anna Sofia Johansson-Visborg - vald på 4 år
för Arbetarepartiet (1876-1953)

Fru Ruth Valborg Maria Gustafson - vald på 2 år för
Arbetarepartiet (1881-1960)

Fjärde valkretsen

Fröken Bertha Wellin - vald på 4 år för De borgerliga (1870-
1951)

Fru Karin Fjällbäck-Holmgren - vald på 2 år för De frisinnade
(1881-1963)

Handelsidkerskan Gertrud Karolina Månsson - vald på 2 år för
Arbetarepartiet (1866-1934)

Fru Katy Johansson - vald på 2 år för De borgerliga (1887-1940)

Femte valkretsen

Fru Anna Rosina Carlsson (född Lindskog) - vald på 2 år för
Arbetarepartiet (1868-1937)

Partifördelningen bland kvinnorna fördelade sig med 8 mandat för
Arbetarepartiet (Socialdemokraterna), 4 mandat för De borgerliga
(Moderaterna) och 3 mandat för De frisinnade (Liberalerna).

Det finns mycket stora möjligheter att utifrån olika källhandlingar
och litteratur teckna en fullödlig bild av dessa kvinnors historia och
deras insats för stadens politiska arbete. Det finns samtidigt stora

möjligheter att spegla situationen för nutidens kvinnor inom kommunalpolitiken - och låta deras erfarenheter inom liv och politik jämföra sig i motsvarande öden i Stockholm för 100 år sedan.

Stadsarkivet och Kulturförvaltningen anser att ett uppmärksammande enligt motionärens intentioner av allmän och lika rösträtt för kvinnor och män i de kommunala valen” skulle kunna ge goda effekter både på det folkbildande planet när det gäller stadens demokratiska utveckling och för att lyfta fram vår egen tids demokratiska verklighet. Medel bör därför både tillsättas för kunskapsuppbyggnad och för uppmärksammande genom programaktiviteter och marknadsföring. Ett eventuellt jubileum våren 1919 bör sträva efter att sprida kunskapen om den allmänna rösträtts införande i Stockholm för 100 år sedan på bred front, till stadens samtliga målgrupper och till alla stadsdelar.

Under det senaste året har Kulturförvaltningen haft i uppdrag att utreda ett Kvinnohistoriskt museum. Utredningsrapporten ”Genusnod Sthlm – med andra ögon på staden”, dnr 3.1/1510/2015, föreläggs Kulturnämnden vid juni månads möte. Förvaltningarna föreslår att noden, om den beslutas genomföras, i samarbete med lämpliga institutioner och organisationer som ett eventuellt första samarbetsområde får belysa just rösträtten historiskt och hur den demokratiska rösträtten idag utnyttjas.

-slut-

Bilaga

Motionen av Margareta Björk (M)